

برنامه ریزی مداخله در بافتهای کهن شهری

بینا جمالپور

jamalpur@ut.ac.ir

چکیده: این نوشتار، در پی ارائه روشی جهت مداخله در بافتهای کهن شهری است. بدین منظور از چهارگروه "داده" استفاده می شود: منشورها و قطعنامه های جهانی، اندیشه های جهانی، تجربیات کشورها و اقدامات مداخله ای انجام شده در ایران. سپس با تدوین انگاره اصلی پژوهش از یکسو و وضعیت موجود کشور ایران در زمینه مداخله در بافت های کهن از سوی دیگر، از سه گروه داده اول (منشورها و قطعنامه های جهانی، اندیشه های جهانی، تجربیات کشورها) اصول عملی استخراج می شود. از سوی دیگر به کمک مدل سیستماتیک برنامه ریزی، روش مناسب مداخله در بافتهای کهن شهری ایران نیز انتخاب شده و اصول عملی استخراج شده در آن جایگذاری می شوند. نتیجه کار به عنوان یک مدل کلی، برای استفاده در بافت های کهن شهری قابل استفاده است.

لغات کلیدی: فرهنگ گرایی، کارکردگرایی، نوسازی، بازسازی، باززنده سازی

1. مقدمه

امروزه با رشد روزافزون شهرنشینی، مشکلات شهری بیش از هر زمان دیگری دامنگیر شهرهای کشور گردیده اند. این مشکلات با تاثیرگذاری بر تمامی جنبه های شهرنشینی، روابط منطقی زندگی شهری را نابسامان می نمایند. مشکلات یاد شده ریشه های گوناگونی داشته و از جهات مختلف قابل بررسی است. یکی از جنبه های بررسی که هم علت و هم معلول بسیاری از معضلات شهری است، وجود شهر کهن در دل شهر امروزی است. ماهیت ویژه شهر کهن و بافتهای شهری کهن، هرگونه بی توجهی به آن را از جهات مختلف مردود می سازد؛ از جهت اقتصادی چون دارای امکانات بالقوه ای اعم از زیر ساختی و روساختی است، از جهت فرهنگی چون خاستگاه شهر امروزی و یادگاری از فرهنگ و تاریخ پیشین است، از جهت اجتماعی چون چه در صورت متروک شدن و چه تراکم کاربریهای نامتناسب، بخشی از جامعه و ضامن زندگی انسانها می باشد، از جهت کالبدی چون باوجود همه فرسودگی هنوز دارای ارزشهای معماری و شهرسازی یکتایی است و در مجموع آنکه حتی در صورت نبود ارزشهای بالقوه و بالفعل، سهم آن از گستره شهرها آنچنان درخور توجه است که نادیده انگاشتن آن منطقی نمی باشد. از این روست که از سالها پیش، بهسازی و نوسازی و بطور کلی مداخله در بافتهای کهن شهرها به یکی از مسائل اساسی نظام برنامه ریزی کشورهایی که دارای پیشینه ای از شهرنشینی بوده اند تبدیل گشته است. در کشور ایران نیز که یکی از کهن ترین خاستگاههای تمدن شهری است، از حدود یک قرن پیش قوانینی مورد طرح و تصویب قرار گرفته و هزینه های مادی و معنوی درخور توجهی صرف مداخله در بافتهای کهن شهری گردیده اند. این اقدامات گاه در جهت حفظ شالوده شهر کهن و گاه در جهت حذف آن عمل کرده و با چهارچوبها و جهت گیریهای متعددی ارائه شده اند. از آنجا که هدف مشخص و نظریه ویژه ای در این اقدامات دنبال نشده و سیاستهای مداخله غالباً سردرگم اتخاذ شده اند، آنچه در عمل مشاهده می شود، از روند تخریب تدریجی و بلا تکلیفی این بافتها حکایت دارد. این پژوهش با جمع آوری دیدگاه ها، اندیشه ها و تجربیات جهانی از یکسو و نارساییها و مشکلات موجود در سیاستگذاریها و برنامه ریزی بافتهای کهن در کشور از سوی دیگر و به کارگیری روش مناسب برنامه ریزی، سعی در یافتن و تدوین روش مناسب جهت مداخله در بافتهای کهن شهری دارد. نتایج مورد انتظار این پژوهش عبارتند از: (1) جمع بندی اندیشه ها و تجربیات جهانی در امر مداخله در بافتهای کهن شهری و استخراج مهمترین اصول کاربردی آنها

2) جمع بندی سیاستها و برنامه هایی که تا کنون در کشور ایران در مواجهه با بافت کهن اتخاذ شده اند و استخراج مهمترین مشکلات و تنگناها. 3) دست یابی به انگاره مداخله با سنتز دو مورد بالا و جایگذاری آن در یک مدل سیستماتیک برنامه ریزی.

2. انگاره اصلی

در دنیای اندیشه پردازی در مورد مداخله در بافتها و فضاهای کهن شهری، دو گرایش و دیدگاه عمده وجود دارد: کارکردگرایی و فرهنگ گرایی. "در دیدگاه کارکردگرایی اولویت با مقولات اقتصادی بوده و محتوای فرهنگی از جایگاه مناسبی برخوردار نیست و در دیدگاه فرهنگ گرایی بر عکس، شرایط و ارزشهای فرهنگی عامل غالب در شکل دهی فضا تلقی می شوند. ارزش گذاری بیش از حد به گذشته از مشخصات بارز این تفکر است. دیدگاه کارکردگرا فضاهای شهری کهن را از دید مصرفی نگریسته، پس به دگرگونی آن اعتقاد دارد، درحالیکه دیدگاه فرهنگ گرا به این فضاها به دید موزه می نگرد و از این رو امر به حفاظت می نماید". (1981، Trancik). دیدگاه کارکرد گرا معمولاً با انقطاع گرایی، به معنای قطع روند تاریخی و دیدگاه فرهنگ گرا با تداوم گرایی، به معنای ادامه این روند همراه است. آنچه در این پژوهش به عنوان پیش فرض در نظر گرفته می شود، نه دیدگاه کارکردگرا و نه دیدگاه فرهنگ گرا، بلکه تلفیقی از این دو است. بافتهای کهن شهری پیش از هر چیز مسکن و ماوای انسانهای ساکن در آن است (یا حداقل هدف این است که چنین باشد). توقع ساکن شدن انسانها در محیطی که فاقد استانداردهای زندگی شهری و بی انطباق با نیازهای امروزی است، دور از معیارهای عدالت اجتماعی است. خودخواهی است که به خاطر سلايق جهانگردان و عده ای که مجبور به زندگی در این فضاها نیستند، بافتهای کهن را به دید موزه نگاه کرده و از هرگونه اقدام برای مداخله دوری نمود. هم زمان وجود آثاری از روزگاران پیشین، به خصوص در شرایط بحرانی نسل گم شده امروز، بسیار حائز اهمیت بوده و از بین بردن آنها با هیچ معیاری عقلایی نیست. بدین ترتیب دیدگاه مورد نظر این پژوهش واقع گرایی، همراه با تداوم روند تاریخی تعریف می گردد. در این دیدگاه مداخله مجاز شمرده شده و هدف اصلی آن امروزی سازی بافتها و فضاهای کهن شهری و احیای زندگی مدنی با رعایت جنبه های تاریخی، هنری، فرهنگی می باشد.

3. مداخله در بافت کهن شهری در سطح بین المللی

روش و چگونگی مداخله و مواجهه با بافتها و فضاهای شهری کهن و تاریخی بسته به زمانها و مکانهای مختلف، متفاوت بوده است. "در سالهای پیش از دوران صنعتی شدن کشورها روند آرام تغییر شکل و نوسازی شهرهای تاریخی پیشین را معیارهای ثابت فرهنگی تعیین می کردند، که در طی زمان شکل می گرفتند و ابزار فنی محدود آن روزگاران تأثیری اندک بر آنها داشت...فرا رسیدن عصر صنعتی در اوایل سده نوزدهم، وضعی کاملاً نو پدید آورد: پیشرفتهای فنی ابزار لازم را در اختیار نیروی دگرگون ساز انسان قرار داد تا در عرصه معماری جدید شهر نیز خود را نشان دهد". (بیانکو، 1369) از این دوران بافت و فضای کهن شهرها گاه به عنوان عاملی ارزشی و گاه به عنوان عاملی ضد ارزشی و مانع رخ می نماید. در این قسمت به منظور نمایش نمایی کلی، در سه گروه: منشورها و قطعنامه های جهانی، اندیشه های جهانی و تجربیات کشورها، به گردآوری اسناد و داده ها پرداخته شده است که نتیجه هر یک در جدولی جداگانه ارائه می گردد:

3-1) منشورها و قطعنامه های جهانی

برای اولین بار اصول حفاظت و مرمت ابنیه تاریخی در منشور آتن (حاصل کنگره های CIAM) مشخص می گردد. آخرین قطعنامه جهانی مورد استناد نیز کنگره آمستردام می باشد. در فاصله این دو کنگره بالا رفتن میزان دانایی و تواناییهای علمی متخصصین، نگرش به بافتهای کهن را دگرگون می سازد، طوریکه شیوه برخورد را از انقطاع گرایی و کارکرد گرایی به تداوم گرایی و واقع گرایی، حوزه برخورد را از تک بناها به کل شهر و کاربری شهری را از موزه ای به امروری سازی بافت تغییر می دهد.

جدول 1: چگونگی برخورد سمینارهای جهانی مداخله شهری با بافتهای کهن

عنوان کنگره	تاریخ	شیوه مداخله	حوزه مداخله	کاربری پیشنهادی بافت کهن	هدف نهایی
آتن	1933	انقطاع گرا و کارکردگرا	تک بناهای بارزش	موزه ای	بهبود کارکرد
گوبیو	1960	انقطاع گرا و کارکردگرا	شهر	مکانی برای فعالیتهای اجتماعی و زندگی	بهبود اوضاع اجتماعی
ونیز	1964	تداوم گرا و فرهنگ گرا	شهر	تداوم کاربری تاریخی	بهبود کالبد
رم	1972	تداوم گرا و فرهنگ گرا	شهر	تداوم کاربری تاریخی	بهبود کالبد
حفظ میراث فرهنگی و طبیعی جهان	1972	فرهنگ گرا	طبیعت و جایگاههای فرهنگی	موزه ای	بهبود کالبد
شورای اروپا	1973	واقع گرا	شهر	امروزی سازی	امروزی سازی و جلب مشارکت مردمی
بولونیا	1974	تداوم گرا و فرهنگ گرا	تک بناهای بارزش تاریخی-هنری	موزه ای	بهبود کالبد
آمستردام	1975	واقع گرا	شهر	امروزی سازی	اجرای کردن طرحها، مشارکت عمومی و امروری سازی

ماخذ: جمالیپور، 1378

3-2) اندیشه های جهانی

طبق جدولی که نمایش داده می شود، دیدگاه های صاحب نام ترین اندیشمندان جهانی در زمینه مداخله در بافتهای کهن شهری گردآوری گردیده اند. این داده ها در سه قطب عمده بهسازی، نوسازی و بازسازی (1) در نوسان است.

جدول 2: مداخله از دیدگاه عمده ترین صاحب نظران و مرمت کنندگان فضاهای کهن شهری

عنوان	نوع مداخله	کاربری پیشنهادی	هدف نهایی
اوزن ویوله لدوک	- بهسازی، نوسازی، بازسازی - تخریب، بازسازی و زیباسازی - حفظ تک بناهای بارزش	موزه ای	بهبود کارکرد و دگرگونی شکل و کالبد
جان راسکین	- بهسازی - مرمت محطاطانه تاریخی	تداوم کاربری تاریخی	بهبود کالبد بدون دخالت مستقیم و بارز
لوکا بلترامی	- بهسازی و بازسازی - مرمت تاریخی	-	بهبود محطاطانه کالبد
کامیلو سیت	- بهسازی و بازسازی - مرمت تاریخی	تداوم زندگی کالبدی - تاریخی	بهبود کارکرد با احترام به کالبد
کامیلو بویی تو	- بهسازی و بازسازی - مرمت تاریخی و احیاء	امروزی سازی	بهبود کالبد و کارکرد
گوستاو جوانونی	- بهسازی و نوسازی - مرمت تاریخی	بناهای مرده کاربری موزه ای ، بناهای زنده نوسازی	بهبود کارکرد با احترام به کالبد بارزش
لودویکو کوارونی	- بهسازی و نوسازی - برنامه ریزی شهری	امروزی سازی	پویایی بافت کهن
لئوناردو بنه ولو	- بازسازی - مرمت تاریخی	بازگشت به دوران پیش از لیبرال	بهبود شرایط زیست ساکنان
کوپن لینچ	تصور شهر	-	بهبود محیط شهری
پاتریک گدس	برنامه ریزی شهری	-	بهبود محیط شهری و شرایط زیستی ساکنان
لوییس مامفورد	برنامه ریزی شهری و منطقه ای	تداوم تاریخی	بهبود محیط شهری و شرایط زیستی ساکنان
لوکور بوزیه	بازسازی	خلق فضاهای جدید	بهبود کارکرد با تخریب کالبد

ماخذ : جمالپور، 1378

3-3) تجربیات کشورها

نحوه مداخله کشورها، بنا به پیشینه و وضع موجود سیاسی، اقتصادی، اجتماعی متفاوت بوده و هم زمان در بعضی اصول مشترک می باشند. هدف از ارائه این قسمت نیز دست یابی به همین اصول مشترک است. پس به اجمال، به ذکر تجربیات کشورهای منتخب با جمع بندی اقدامات آنان در شهرهای مختلف پرداخته می شود:

جدول 3: تجربیات کشورها در زمینه مداخله در فضاهای کهن شهری

کشور	هدف اصلی	اهداف و ملاحظات			اقدامات در زمینه تاسیسات شهری	شیوه برنامه ریزی
		اقتصادی	اجتماعی	فرهنگی		
انگلستان	- ایجاد محیط بهداشتی - رونق جهانگردی	خودکفایی اقتصادی	مشارکت و تقویت زندگی اجتماعی	- نقش فرهنگی و تاریخی شهر و ارزش های فرهنگی بافت	- احداث شبکه دفع فاضلاب و امکان توزیع آب آشامیدنی بهداشتی - ایجاد فضای سبز عمومی - رسیدگی به نظافت در سطح شهر	- تعریف مرکز تاریخی شهر در منطقه - ارزش گذاری بافت در دو سطح محیط و بنا - برنامه ریزی دقیق اداری و اجرایی
فرانسه (2)	تحقق اهداف سیاسی	حمایت مالی دولت مرکزی	بی توجه	بی توجه	- امکان توزیع آب آشامیدنی بهداشتی و رسیدگی به نظافت	- عدم توجه به مسائل منطقه ای - متمرکز و دولتی
ایتالیا	بالا بردن استاندارد زندگی باحفاظت کامل بافت تاریخی	سرمایه گذاری بخش خصوصی؛ تعاونی و دولتی	نگهداری ساکنان موجود در بافت	نقش فرهنگی و تاریخی شهر	امروزی سازی تاسیسات موجود	- برنامه ریزی در مقیاس شهر و منطقه با مرکزیت فرهنگی بخش کهن

امریکا	احیای اقتصادی و بهبود مسکن	سرمایه گذاری خصوصی	کاهش بزهکاریها	توجه به تک بناها	- تخریب وسیع و نابودی محلات آلوده کهن و انتقال کاربریهای ناسازگار - بهبود دسترسی سواره - پیش بینی فضاهای توقفگاهی	امروزی سازی تاسیسات موجود	- طرح مداخله زیرمجموعه طرح کلی شهر
ژاپن	احیای زندگی مدنی	پرداخت سوبسید به ساکنان	احیای زندگی اجتماعی	برخورد انفعالی	- تخریب کاربریهای ناسازگار - ایجاد بناهای مسکونی در بافت تجاری	امروزی سازی تاسیسات موجود توسط شهرداری	توجه به طرحهای ناحیه ای و نقش هر محله در شهر
ترکیه	احیای چهره فرهنگی و حیثیت جهانی	کمکهای دولتی	اخراج بینوایان	احیای شخصیت فرهنگی	- خروج صنایع مزاحم و بینوایان - ایجاد فضاهای جدید در بافت کهن - ممنوعیت بلند مرتبه سازی - گسترش فضای پیاده و بازتعریف سیستم سواره	امروزی سازی تاسیسات موجود	شهر به صورت تک مرکزی و با مرکزیت شهر کهن دیده می شود.
مصر	احیای چهره فرهنگی	کمکهای دولتی	بی توجه	احیای شخصیت فرهنگی	- بهبود وضع اماکن مسکونی - اقدام فوری برای ترمیم بناهای تاریخی - محدود ساختن حجم و ساعات تردد خودروها	- نظافت اماکن اصلاح سریع تاسیسات	- وضع مقررات ساختمانی جدید - منطقه بندی بافت کهن و اجرای یک برنامه فوری پنجساله
سوریه	حفاظت با هدف جلب جهانگرد	تاکید بر جهانگردی برای اقتصادی شدن طرح	تشبیه و جمعیت و خروج بینوایان	نقش تاریخی - فرهنگی	- تخریب فضاهای بی ارزش - طراحی مجدد واحدهای همسایگی - انتقال ترافیک سواره به کمربندی بافت کهن و گسترش سیستم پیاده	امروزی سازی تاسیسات	- تعیین نقش شهر کهن در کل شهر - برقراری ارتباط مابین شهر کهن و جدید

ماخذ: جمالپور، 1378

4. اقدامات مداخله ای انجام شده در ایران

بررسی سیر اقدامات انجام شده در بافتهای تاریخی و کهن شهری ایران، نشان دهنده فراز و نشیبهایی چه در زمینه سیاست گذاری و چه در نحوه و نوع اجراست. تا پیش از دوره 1285-1267 ه. ش اقدامی به عنوان مداخله در بافت کهن وجود نداشته و در مجموع به دلیل دگرگونی های بسیار جزئی در شهرها، بافت تاریخی و کهن بی معنا بوده است. پس از این دوران کم کم مداخلاتی صورت می گیرد که بسیار ناچیز و کم اثر است. اولین نقطه عطف در اوج مداخلات انجام شده، حکومت رضاشاه است. وی توانست انگاره های مورد نظر خود را، هرچند مورد انتقاد، به مدد اقتدار دولتی جامه عمل بپوشاند. پس از این روزگار دیگر هرگز چنین سرعت و وسعتی در مداخلات مشاهده نگردیده است. نقطه عطف بعدی، دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان جنگ ایران و عراق است که به دلیل شرایط ویژه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، فضای کهن نه تنها به دست فراموشی سپرده شد که به دلیل اسکان جمعیت جنگزده و مهاجر بیشتر به سوی زوال پیش رفت. اما با پایان جنگ و بروز مشکلات بافت مرکزی شهرها، بار دیگر نگاه دولتمردان و برنامه ریزان به این مناطق جلب گردید و بدین ترتیب در دوران تدوین و اجرای برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، نقطه عطف جدیدی بوجود آمد. در این دوران مشکل بافتهای تاریخی به آنچنان معضلی تبدیل می شود که کلان ترین برنامه های کشور به آن می پردازند. البته به دلایل متعددی، انگاره های مورد نظر آنان به تحقق نمی پیوندند. این دلایل از سه جنبه قابل بررسی است: طرح، مدیریت و قانون (برگرفته از: سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران، 1378)

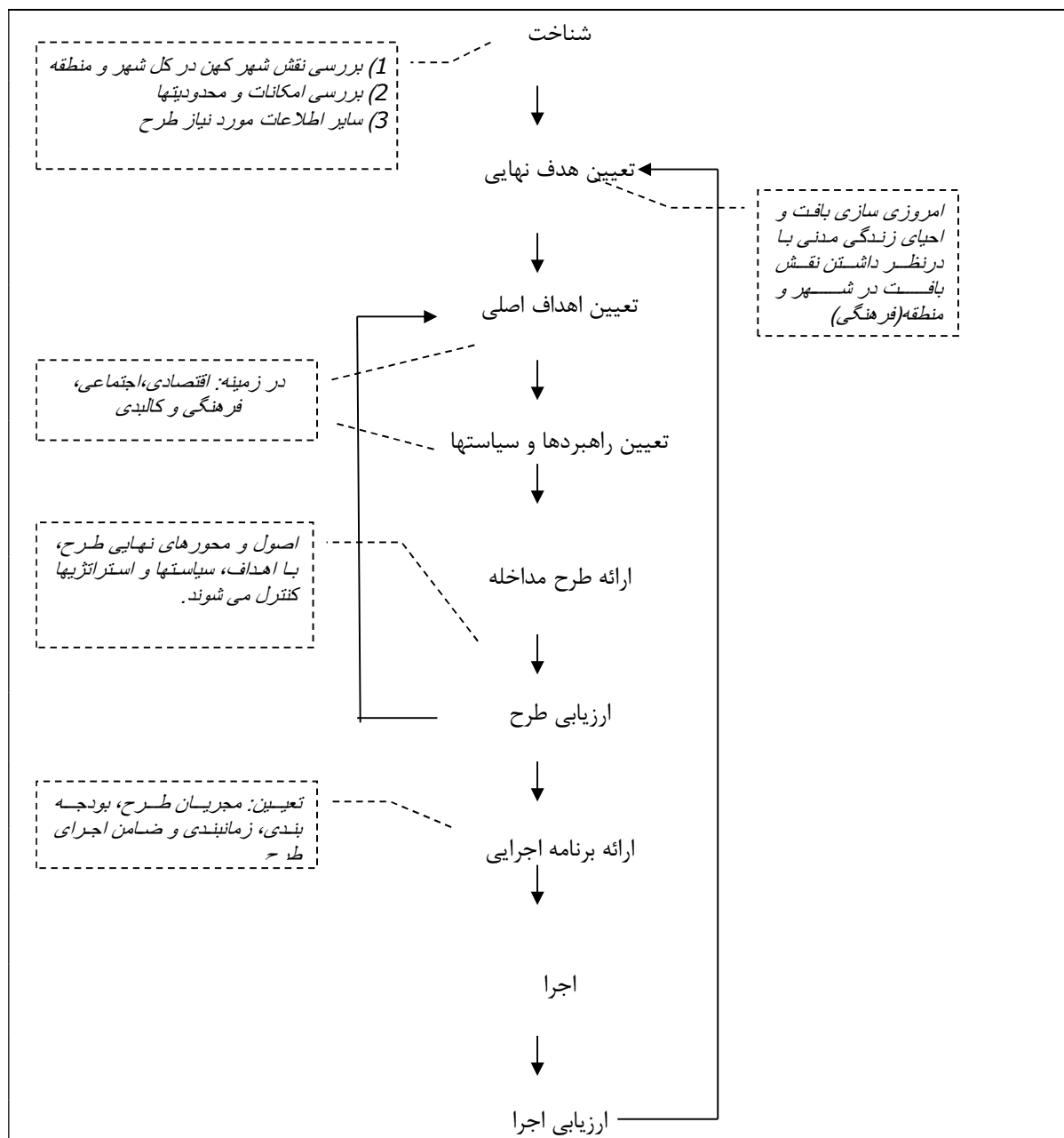
4-1) طرح: جامعه تخصصی در تقابلهای درونی خود گرفتار آمده و به جای تحقق بخشیدن فضایی به انگاره های خود به جدلهای نظری می پردازد. از سوی دیگر نقص آموزش در کشور سبب می شود که با معلوماتی اندک، انگاره هایی کلی و کلان مطرح شوند. گاه انگاره ای که طرح بر آن مبنا قرار دارد، خود نمی تواند تحقق یابد، زیرا انطباقی با نیازهای امروزی ندارد. اینگونه است که بسیاری از طرحها اصولا مردم را فراموش می نمایند.

4-2) مدیریت: در طرحهای موجود سازوکارهای اجرایی و انگاره های کاربردی به درستی تعریف نمی شوند. مدیریت نوسازی شهری نمی تواند به تحقق طرحها دامن بزند، زیرا در تنظیم سازمان اجرایی و تامین منابع مالی دچار مشکل است.

4-3) قانون: متخصصان و جامعه تخصصی معماری و شهرسازی کشور نقش کارآمدی در تدوین قوانین موثر بر نوسازی شهری ندارند. ضمن آنکه اصولا سیاستهای نوسازی شهری نیز به روشنی تعریف نشده اند. قوانین موجود با شرایط جاری بر بافتهای کهن همخوانی ندارند.

5. سنتز نهایی

با استناد به انگاره های نظری و عملی پژوهش و استنتاجات صورت گرفته از اندیشه ها و تجربیات جهانی از یکسو و مشکلات و نارساییهای برنامه ها و طرحهای مداخله در بافتهای کهن شهری ایران از سوی دیگر و به مدد مدل سیستماتیک برنامه ریزی (سعید نیا، 1377) روش مقتضی مداخله در بافتهای کهن شهری ایران ارائه می گردد.

نمودار 1: مدل سیستماتیک برنامه ریزی

این مدل از نه گام تشکیل شده است. چکیده تمام داده های گردآوری شده در کنار وضع موجود ایران تحلیلی را سبب شده که محتوای این مدل را شکل می دهد. نتیجه کار، در جدول چهار نشان داده شده است. اهداف و راهبردها در چهار جنبه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی ارائه شده اند.

جدول 4: جایگزینی انگاره های سنتز شده در مدل سیستماتیک برنامه ریزی

گام	محتوی و تعریف	
شناخت	بررسی نقش شهر کهن در کل شهر و منطقه، بررسی امکانات و محدودیتها، سایر اطلاعات مورد نیاز طرح	
هدف نهایی	امروزی سازی بافت و احیای زندگی مدنی با در نظر داشتن نقش فرهنگی بافت در شهر و منطقه	
اهداف اصلی	اقتصادی	پویایی و خودکفایی اقتصادی بافت کهن
	اجتماعی	احیاء و تقویت زندگی اجتماعی در بافت کهن
	فرهنگی	حفظ و احیای هویت فرهنگی در بافت
	کالبدی	ایجاد محیط مطلوب شهری، دارای چهار شاخص: زندگی مدنی، هویت مدنی، امروزی بودن و دسترسی مناسب
راهبردها و سیاستها	اقتصادی	ایجاد مراکز اشتغال محلی، رونق صنایع دستی، گسترش جهانگردی (با رعایت اصول حفاظت از فضاها)
	اجتماعی	توجه به نیازهای ساکنان: افزودن کاستیها و امروزی سازی خدمات شهری، رفع بزهکاریها و مزاحمتها
	فرهنگی	شناخت و ارزیابی عناصر هویتی و باززنده سازی آنها
	زندگی مدنی	تخریب ابنیه و فضاهای کاملاً بی ارزش و استفاده از اراضی آزاد شده حاصله در ایجاد فضای سبز و تاسیسات شهری، بهبود وضعیت محیط زیست شهری
کالبدی	هویت مدنی	همانگی نماهای کهن و جدید، شناسایی اماکن و فضاهای بارزش و بهسازی و نوسازی آنها
	امروزی بودن	اعطای کارکرد جدید در توافق با ماهیت بنا یا فضا، ایجاد فضاهای جدید شهری برای جلوگیری از فرسودگی کارکرد بافت، امروزی سازی و در صورت نیاز تغییر کامل درون ابنیه مسکونی، ایجاد تاسیسات زیر ساختمانی امروزی، زدایش کاربری های ناسازگار
	دسترسی مناسب	انتقال کاربری های ترافیک زا تا حد ممکن، طراحی شبکه پیاده با دسترسی هدایت شده به مسیرهای سواره عمومی، محدود ساختن حجم، سرعت و زمانهای تردد سواره، ایجاد تسهیلات توقفگاههای عمومی در خارج از بافت یا سازمان یافته در درون بافت کهن
ارائه طرح مداخله	به دلیل تفاوت ماهوی در مکانهای گوناگون، در الگوی کلی قابل بحث نمی باشد.	
ارزیابی طرح	اصول و محورهای طرح نهایی با فهرستی از هدف، سیاستها و استراتژیهای اولیه طرح و در سطح کلان برنامه ریزی کنترل می گردند. هرگونه تمایزی نیازمند بازنگری است.	
ارائه برنامه اجرایی	شامل: مجریان طرح و مشارکت هر کدام، بودجه مورد نیاز طرح و محل کسب آن، زمانبندی اجرایی و ضمانت اجرای طرح (شفاف بودن سیاستهای مداخله، نقش جامعه تخصصی و حرفه ای شهرسازی در تدوین قوانین، وضع قوانین تشویقی و تنبیهی)	
اجرا و ارزیابی اجرا	از حوصله این بحث خارج است.	

6. جمع بندی و نتیجه گیری

جدول و نمودار فوق، مدل برنامه ریزی مداخله در بافتهای کهن شهری ایران را تشکیل می دهند. این مدل قابلیت اجرایی در پروژه های مختلف را داراست. بازگشت پذیری و خطی نبودن آن احتمال خطاهای احتمالی را کاهش می دهد . همه جانبه نگر بودن آن نیز امیدواری جهت توسعه همه جانبه بافتهای کهن، در تعامل با بافتهای جدید را بوجود می آورد .

7. منابع

7-1) منابع فارسی

[1]

– وزارت مسکن و شهرسازی، شرکت عمران و بهسازی شهری، "ضرورت- اهداف- برنامه ها و اقدامات ساماندهی و بهسازی بافت شهری"، تهران: وزارت مسکن و شهرسازی، 1377

[2]

– بیانکو، استفانو، "بازسازی یا مثله کردن"، ماهنامه پیام یونسکو، ش. 248، 1369.

[3]

– جمالپور، بیتا، "روشی در برنامه ریزی مداخله در بافتهایی کهن شهری"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، 1378.

– حبیبی، سید محسن. "جزوه درس بهسازی و نوسازی بافتهای شهری"، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، 77-1376

– سعیدنیا، احمد. "جزوه درس مبانی برنامه ریزی"، دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا، 77-1376

7-1) منابع انگلیسی

– Britannica encyclopedia

– Trancik, Roger, "finding lost space- theories of urban design", 1981

8. پانوشته ها

(1) بهسازی rehabilitation : سلسله اقداماتی به منظور بهبود کالبد در کوتاه مدت صورت می گیرد (حبیبی، 1376). شامل چهارنوع اقدام :

تعمیرات recuperation، حفاظت preservation، حمایت protection و استحکام بخشی consolidation بوده که در مجموع مفهوم فیزیکی بهسازی را توانبخشی معنا می کنند (Britannica).
نوسازی renewal/renovation : عمدتاً بهبود عملکرد را در نظر دارند و بنابراین نیازمند ملاحظات اجتماعی هستند (حبیبی، 1376). شامل سه گونه اقدام باززنده سازی revitalization ،
انطباق adaptation و تغییر conversion می باشند (Britannica).

بازسازی reconstruction: پس از فرسودگی یا تخریب کامل بنا رخ می دهد؛ هنگامی که کارکرد و کالبد هر دو نابود شده باشند (حبیبی، 1376). شامل دو اقدام دوباره سازی rebuilding و تخریب demolition/clearance است (Britannica).

(2) اقدامات انجام گرفته در شهر پاریس، دوران شهرداری هوسمان